

Andreas D. Boldt. *Leopold von Ranke: A Biography*.
London: Routledge, 2019, 379.

Андреас Д. Болт, предавач на Националном универзитету Ирске у Мејнуту (The National University of Ireland, Maynooth), један је од најприлежних истраживача дела Леополда Ранкеа у савременој англофоној историографији: током претходне две деценије објавио је мноштво радова посвећених појединим (већином раније занемареним) аспектима Ранкеовог живота и дела. Тежиште Болтових истраживања било је усмерено на Ранкеов приватан живот, улогу Ирске у његовом научном опусу и нарочито на утицај који је његова учена супруга Клариса Грејвс, припадница једне од најстаријих ирских патрицијских породица, извршила на Ранкеово стваралаштво и његову популаризацију на енглеском говорном подручју. Имајући ово у виду, Болт се својим пређашњим радовима несумњиво доказао као одличан познавалац његовог дела те Ранкеова биографија коју је недавно објавио у издању престижне издавачке куће Routledge представља логичну круну његових вишегодишњих научних настојања. Тим пре што, упркос постојању бројне литературе о појединим аспектима Ранкеовог дела (првенствено на немачком и енглеском језику), до сада није постојала целовита биографија која би обухватила различите димензије његовог професионалног рада, јавне делатности и приватног живота. Након што је у уводу лапидарно назначио особене одлике Ранкеовог приступа историји које га чине родоначелником научне историографије, Болт је своју студију структурирао у укупно десет стриктно хронолошко-проблемских поглавља за којима следи закључак (Епилог) посвећен критичком вредновању постојеће историографске литературе о Ранкеу и његовом делу. У сваком поглављу Болт је следио поступак у коме се преплиће Ранкеов животопис са приказом његовог историографског рада.

Описавши у кратким цртама Ранкеово „детињство и школовање“ (стр. 13–28), аутор је друго поглавље (30–53) посветио његовој првој књизи *Историја романских и германских народа* (1824) и именовану за ванредног професора на новооснованом Берлинском универзитету које је потом уследило. Важно је поменути да је Болт одговарајућу пажњу посветио и Ранкеовој сарадњи са Вуком Караџићем која је резултирала објављивањем *Српске револуције* (1829), настале великим делом на темељу Вукових обавештења. Болт истиче да, иако неповерљив према усменим изворима које иначе није користио, Ранке није имао сумњи у погледу Вукове веродостојности, сматрајући га „поузданим извором који је тачан колико и писани извори“ (стр. 62). Упоредо са биографским приказом овог дела Ранкеовог живота, Болт је анализирао и његову нову „концепцију историје“ коју је формулисао већ на почетку своје каријере. У трећем поглављу (стр. 54–74) дат је екстензиван приказ Ранкеовог првог истраживачког путовања (1827–1831), као и нове врсте историјских извора које је том приликом открио: у питању су *relazioni* тј. извештаји венецијанских посланика са европских дворова током раног новог века. Осим што су представљали хеуристичку основу за вишетомне

радове као што су *Историја римских папа током последња четири века* (I–III, 1834–1836) те *Немачка историја у раздобљу реформације* (I–VI, 1839–1847), *relazioni* су Ранкеу омогућили практично остварење његовог доцније чувеног методолошког начела – задатак историчара је „само да покаже како је заправо било“ тј. да објективно реконструише поједине сегменте прошлости. Природа ове врсте извора предодредила је и карактер историје коју је Ранке писао – била је то историја великих европских држава током раног новог века и њихових међусобних односа, док су остали сегменти прошлости остајали, већином, запостављени у његовом делу. Осим тога, Ранкеово усредсређивање на европске државе новог века никако није било одређено само карактером архивских извора већ је проистицало и из његовог особеног разумевања историје у којој државе представљају „божје мисли“ те историчар, проучавајући њихову прошлост, заправо „дешифрује“ божански план.

У четвртом поглављу (стр. 75–107) Болт је приказао снажење Ранкеових веза са пруском династијом Хоенцолерна, стицање академске славе и његово краткотрајно бављење политичком публицистиком, док је током прве половине 30-их година 19. века издавао конзервативни *Историјско-политички часопис* (*Historisch-Politische Zeitschrift*). Искрпно приказавши његов садржај, Болт је, са правом, тежиште своје анализе усмерио на два, дуго запостављена огледа, објављена управо на страницама овог гласила. Реч је о радовима „Велике силе“ (*Die großen Mächte*, 1835) и „Политички разговор“ (*Politisches Gespräch*, 1836) у којима је Ранке изнео своје разумевање политике и међународних односа. Оно се заснивало на две основне идеје: иманентној тежњи сваке велике државе за стицањем и одржањем моћи која међусобну борбу држава чини неминовном, те на концепту равнотеже моћи између великих европских сила као основе европског државног система. Иако није експлицитно употребио израз „првенство спољне политике“, ова идеја представљала је упоришну тачку његовог разумевања држава и њихових међусобних односа који, сходно томе, представљају главни садржај европске историје новог века. Наредно, пето поглавље (стр. 108–140) у целини је посвећено Ранкеовом приватном животу – „венчању и првим брачним годинама“. Поред мноштва детаља о породици Ранкеове супруге, аутор је искрпно приказао породични живот, рађање деце и њихово васпитавање те социјални живот породице који се одвијао унутар „салона Ранке“, који су посећивала многа истакнута имена немачке науке и политике, укључујући и баварског престолонаследника, потоњег краља Максимилијана II. Болт је нарочито истакао улогу Ранкеове супруге у порасту његове европске репутације. Старајући се око проналажења одговарајућих преводилаца његових дела на енглески језик, Клариса Ранке значајно је допринела томе да он постане „међународни суперстар историографије“. Тако је он током 40-их година 19. века био „најчитанији и најпревођенији историчар у европској култури“ кога су историчари у другим европским земљама „највише опонашали“ (стр. 128). Шесто поглавље посвећено је времену револуције и Ранкеовом

деловању у својству политичког саветника (1848–1852). Ранке је изразито негативно просуђивао о револуцијама које су потресале европски континент страхујући да ће политизација необразованих маса уништити традиционалну монархистичку Европу и њену културу. У односу на проблем немачког националног уједињења, који се у пуној мери актуелизовао током револуције, Ранке је заступао тзв. „малонемачко решење“ (које не би обухватило Аустрију) у виду федеративно уређеног немачког царства у коме би све државе-чланице сачувале своју индивидуалност. Посветивши највећи део седмог поглавља Ранкеовом свакодневном животу и болести супруге Кларисе током шесте деценије 19. века (стр. 161–190), Болт је укратко резимирао и садржај најважнијих његових радова насталих током овог раздобља: реч је о деветнаест предавања под називом *О епохама модерне историје* која је Ранке одржао своје пријатељу баварском краљу Максимилијану II током јесени 1854. те о петотомној *Историји Француске претежно у 16. и 17. веку*. Најобимнијем Ранкеовом делу о историји једне националне државе, *Енглеској историји*, објављеној током 60-их година 19. века, Болт је посветио читаво осмо поглавље (стр. 191–213), истакавши да је оно делимично настало као одговор на чувену Маколијеву историју Енглеске. Ранкеов растући углед у европским оквирима, стицање племићке титуле, те болест и смрт супруге, теме су којима се аутор бави у деветом поглављу (стр. 214–250). Десето поглавље (стр. 251–270) доноси приказ последњих петнаест година Ранкеовог живота. Живећи као удовац, Ранке је, упркос позним годинама, са запањујућом енергијом наставио историографски рад: поред радова посвећених немачким земљама у доба француских револуционарних и Наполеонових ратова, историји Пруске и допуњеног издања свог младалачког рада о „српској револуцији“ под називом *Србија и Турска у 19. веку* (1879), он се посветио писању свеобухватне *Светске историје*. Замишљена је као историја света од најстаријих до најновијих времена, а Ранке је успео до своје смрти 1886. године да објави првих шест томова, док су преостала три објављена постхумно. У Епилогу (стр. 272–297) аутор је пружио критичку оцену најважније литературе о Ранкеу на светским језицима (првенствено немачком и енглеском) током претходних 130 година. Затим следи попис архива у којима су похрањени извори за Ранкеову биографију, као и обиман списак литературе.

Утисак који оставља Болтово дело након читања је подељен. Са једне стране, њега одликује одлично познавање материје, добра структура и леп језички израз, што све доприноси томе да се књига чита са лакоћом. Посебно су добро написани делови посвећени Ранкеовом породичном животу, биографији његове супруге и широкој мрежи социјалних контаката широм Европе. Истовремено, будући да ови садржаји „претежу“ у укупном обиму дела, многа питања која се тичу онога по чему је Ранке обезбедио себи место у историји историјске мисли тек су овлаш додирнута јер је аутор преко њих дословце „претрчао“ не упуштајући се, нажалост, у детаљније идејноисторијске проблематизације. Друго, упадљив је изразито апологетски став према Ранкеу и ограничењима његове методологије:

Болт, наине, одбацује критике о његовом евроцентризму и занемаривању друштвене, економске и културне историје, што је, по нашем суду, тешко одржива теза. Треће, аутор се обилато користио секундарном литературом када за тиме није постојала стварна потреба (тако на пример, у уводу, одлике Ранкеове методологије представља на темељу књиге Ричарда Еванса *У одбрану историје* написане као одговор на постмодерну релативизацију објективности историјских знања?!) Напослетку, на појединим местима уочљиве су и зачуђујуће фактографске грешке попут оне да је *Сентуагинта* Библија написана „на седам језика“ (стр. 14), као и неколико погрешно наведених личних имена (Dombrowski, Drombrowski уместо Dobrovský) или пак назива *ордена Светог Саве* (Sankt-Savans-Order). Имајући све то у виду, Болтова намера да пружи целовит увид у Ранкеову биографију тек је мањим делом остварена. Ипак, упркос реченим мањкавостима, значај овог дела састоји се првенствено у томе што оно представља једну врсту свеобухватног (иако у појединим сегментима врло површног) увида у живот и дело Леополда Ранкеа. У том контексту, од нарочитог значаја је библиографија на крају дела – будући да садржи преглед практично све релевантне литературе са критичким коментарима она представља добар увод за будућа истраживања. Тим пре што је Ранкеово дело у српском културном кругу – и поредугицајакоје је извршило на конституисање српске „критичке историографије“ – доживело изразито једнодимензионалну рецепцију која је првенствено везана за његову *Српску револуцију*, дело са којим је, по речима Николе Радојчића, отпочело „увођење Србије у светску науку“. Стога сматрамо да би Болтова књига ипак могла да подстакне српске историчаре на систематичније проучавање Ранкеове историјске мисли које не би било искључиво ограничено на њега као писца *Српске револуције*.

Михаел АНТОЛОВИЋ

Душан Спасојевић. *Грчка. Рат за независност, стварање државе и препород нације*. Београд: Чигоја штампа, Институт за новију историју Србије, Институт за европске студије, Фондација Шапер, 2021, 408.

Није уобичајена појава да српске научне институције објављују радове аутора који нису у њима запослени. То нам говори да су Институт за новију историју Србије и Институт за европске студије, у сарадњи са Чигоја штампом и Фондацијом Шапер, имали веома оправдане стручне разлоге када су одлучили да објаве књигу Душана Спасојевића, српског дипломате, о савременој историји Грчке.